

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
Кафедра політичних наук і права**

«УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ»

Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів

Одеса 2016

Розробники: доктор політичних наук, професор Наумкіна С. М., кандидат політичних наук, доцент С. І. Ростецька, кандидат політичних наук, доцент Стоцький В. В.

Рецензенти: доктор політичних наук, професор А. О. Сіленко;
доктор політичних наук, професор Г. В. Музиченко

Затверджено
Вченою Радою ДЗ ПНПУ імені К. Д. Ушинського,
Протокол № 8 від 31 березня 2016 року

ПЕРЕДМОВА

Участь України в європейських інтеграційних процесах та чіткий пріоритет державної політики на повноправне членство у Європейському Союзі вимагає від працівників державного управління всіх рівнів володіння глибокими і всебічними знаннями про правову та інституційну систему Європейського Союзу, історію його утворення, сутність і напрями політики ЄС, взаємовідносини України і ЄС, перспективи та альтернативи вступу України до ЄС, специфіку процесу інтеграції України до Європейського Союзу.

Методичний посібник спрямований на «Україна в європейському просторі: проблеми української євроінтеграції» спрямований на:

- засвоєння теоретичних системних знань про історичні аспекти європейської інтеграції, політики європейської інтеграції в епоху глобалізації, інституційні реформи як складові євроінтеграційних процесів, окремі правові аспекти Європейських Спільнот та Європейського Союзу та деякі прояви європеїзації в сучасних міжнародних відносинах;
- розвиток сучасних способів мислення (аналітичного, критичного, творчого тощо) на основі системного засвоєння знань з питань інституційних основ ЄС та його функціонування з метою формування у студентів більш адекватно і реально оцінювати проблеми та можливості України у сфері європейської інтеграції;

Мета і завдання навчальної дисципліни. Метою курсу є: розкриття змісту основних концептів дослідження Європейського Союзу; характеристика географічних, культурно-історичних та геополітичних вимірів концепту Європи; розкриття сутності, історичних передумов та особливостей концептуалізації сучасних євроінтеграційних процесів; висвітлення проблем, що пов'язані з основними тенденціями сучасних євроінтеграційних процесів; ознайомлення студентів з провідними мотивами розбудови та національними проектами Великої Європи; аналіз співвідношення понять: «європеїзм» та «євроатлантизм», «європейська спільнота» та «євроатлантична спільнота»; розкриття особливостей європейської стратегічної культури та європейського проекту нового світового порядку.

Предметом навчальної дисципліни є: феномен Європейського союзу та основні концепти його дослідження; концепт Європи та його географічні, культурно-історичні і геополітичні виміри; сутність, історичні передумови та особливості концептуалізації сучасних євроінтеграційних процесів; основні тенденції сучасних євроінтеграційних процесів та проблеми, що з ними пов'язані; геополітичні контури, провідні мотиви розбудови та національні проекти Великої Європи; співвідношення понять «європеїзм» та «євроатлантизм»; особливості європейської стратегічної культури та європейський проект нового світового порядку.

Вимоги до знань та вмінь. Як результат вивчення курсу студент повинен: знати зміст основних концептів дослідження Європейського Союзу; давати характеристику географічних, культурно-історичних та геополітичних вимірів концепту Європи; розуміти сутність, історичні передумови та особливості концептуалізації сучасних євроінтеграційних процесів; знати зміст проблем, що пов'язані з основними тенденціями сучасних євроінтеграційних процесів; вміти аналізувати провідні мотиви розбудови та національні проекти Великої Європи; розуміти співвідношення понять: «європеїзм» та «євро атлантизм», «європейська спільнота» та «євроатлантична спільнота»; характеризувати особливості європейської стратегічної культури та європейського проекту нового світового порядку.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі спеціальності. Курс «Україна в європейському просторі: проблеми української євроінтеграції» є складовою циклу професійної підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Тема 1. Етапи становлення й розвитку європейської інтеграції

Вправа 1.

Написати по 3 найбільш характерні ознаки кожного етапу європейської інтеграції (таблиця 1.)

Таблиця 1.

Етапи європейської інтеграції	Характерні ознаки
1950 – 1968	
1969 – 1973	
1974 – 1984	
1985 – 1991	
1992 – 2007	
2008 – 2013	

Література.

1. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції : пер. з англ. / Лайнен Десмонд. – К. : «К.І.С.», 2006. – 696 с.
2. Заболотный В. М. Новейшая история стран Европы и Северной Америки: Конец XX – начало XXI века : Учебное пособие для студентов / В. М. Заболотный. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ООО «Издательство Астрель», 2004. – 494, [2] с. – (Высшая школа).

3. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
4. Регіональна політика ЄС після його розширення: Аналітичні оцінки/ Нац. ін-т стратегічних досліджень (Закарпатський філіал); Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні; Ред. колегія: О. С. Власюк, С. І. Мітряєва (голов, ред.), В. О. Приходько. – Ужгород: Вид-во «Ліра», 2004. – 244 с.: фото.
5. Рекомендації щодо законодавчого забезпечення конституційної, адміністративної та судової реформ // Центр політико-правових реформ, Програма сприяння Парламенту України. – К. : Заповіт, 2007. – 52 с.
6. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України: [І. Ф. Газізуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць [та ін.]; за ред. В. Мартинюка.; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: [Агентство «Україна»], 2009. – 84 с. – Кн.-переверт. (+ англ.. версія)

Тема 2. Основні інституції ЄС.

Стовпи ЄС: ЄС приймає рішення в трьох окремих напрямках (сфери політики), які називаються три «стовпи» ЄС. Перший стовп – «Сфера громади», яка охоплює більшість спільної політики, де рішення приймаються «Методом громади», включаючи Комісію, Парламент та Раду ЄС. Другий стовп – спільна зовнішня політика та політика безпеки, де рішення приймаються тільки Радою ЄС. Третій стовп – поліція та співпраця в кримінальних справах, де Рада ЄС приймає рішення.

ТРИ СТОВПИ ЄС		
<p style="text-align: center;">1. Європейська Спільнота</p> <ul style="list-style-type: none"> • Спільний ринок • Економічний та валютний союз • Сільське господарство • Освіта • Охорона здоров'я • Співпраця 	<p style="text-align: center;">2. Спільна зовнішня політика безпеки</p> <p>Зовнішня політика:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мир • Права людини • Демократія • Допомога третім країнам <p>Політика безпеки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Європейська Політика Безпеки та Оборони 	<p style="text-align: center;">3. Юстиція та внутрішні справи</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зовнішні кордони • Наркотики • Організована злочинність • Співпраця поліції

Вправа 1.

Проаналізуєте інформацію про наступні інституції Європейського Союзу: Рада ЄС, Парламент ЄС, Комісія ЄС, Суд Європейського Союзу, Рахункова палата або Суд Аудиторів.

Вправа 2.

(*Виконується в групі*) Вивчіть основні договори країн-членів Євросоюзу. Складіть 5 оригінальних питань для ваших опонентів з інших груп. Група, яка дає найбільше правильних відповідей, – переможниця.

Вправа 3.

Охарактеризуйте інституційну структуру ЄС. Розкрийте роль та функціональне призначення керівних органів, що утворюють «інституційний трикутник» і відіграють ключову роль у прийнятті фінансових рішень у ЄС.

Література

1. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції : пер. з англійської / Дайнен Десмонд. – К. : «К.І.С.», 2006, – 696 с.
2. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 1. – 360 с.
3. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 2. – 280 с.
4. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 3. – 316 с.
5. Заболотный В. М. Новейшая история стран Европы и Северной Америки: Конец XX – начало XXI века : Учеб.пособие для студентов / В. М. Заболотный. – М. : ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 2004. – 494, [2] с. – (Высшая школа).
6. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
7. Манжола В. А. Європейська безпека і Україна / В. А. Манжола, О. Л. Хилько. – К. : Знання, 2010. – 85 с.
8. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
9. Регіональна політика ЄС після його розширення: Аналітичні оцінки / Нац. ін-т стратегічних досліджень (Закарпатський філіал); Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні; Ред. колегія: О. С. Власюк, С. І. Мітряєва (голов, ред.), В. О. Приходько. – Ужгород: Вид-во «Ліра», 2004. – 244 с.: фото.

- 10.Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність / А. Тюшка. – К., 2007. – 214 с.
- 11.Этциони С. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям / С. Этциони. – М., 2004. – С. 243-264.

Тема 3. Право Європейського Союзу.

Вправа 1.

Ознайомтеся з системою джерел, що закріплюють на рівні Європейського Союзу основні права і свободи людини і громадянина, в тому числі особисті та політичні права. Особливу увагу необхідно приділити Хартії Європейського Союзу про основні права від 7 грудня 2000 р., яка є новітнім джерелом у цій галузі та новій редакції Хартії, затвердженої 12 грудня 2007 р. у зв'язку з підписанням Лісабонського договору. Слід уважно вивчити положення Хартії, установчих договорів ЄС, а також Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. у частині, що закріплює основні особисті та політичні права. Аналіз інших видів основних прав (економічних, соціальних, культурних) проводити не слід.

Проаналізуйте зміст цих прав, спосіб їх формулювання, найважливіші гарантії та обмеження. Вкажіть, які з цих прав зарезервовані виключно для громадян Союзу (тобто виступають «правами громадянина»), а які визнаються за всіма фізичними і, можливо, юридичними особами.

Стисло порівняйте систему особистих і політичних прав, встановлених Європейським Союзом, з аналогічними правами, передбаченими Конституцією України.

Вправа 2.

З'ясуйте правовий статус наднаціональних інститутів судової влади – Суду Європейського Союзу (Суду ЄС) і Європейського Суду з прав людини, який функціонує в рамках Ради Європи (ЄСПЛ). Прочитайте і порівняйте між собою основні положення джерел права ЄС та Ради Європи, що встановлюють склад, порядок формування, процедуру і юрисдикцію Суду ЄС та ЄСПЛ.

У разі Суду ЄС необхідно вивчити відповідні розділи Договору про Європейський Союз, Договору про функціонування Європейського Союзу, а також прикладений до них Протокол про Статуті Суду Європейського Союзу. Для ЄСПЛ основним джерелом, що визначає його правовий статус, виступає Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод.

Вправа 3.

Ознайомтеся зі структурою та охарактеризуйте головні особливості офіційного класифікатора законодавства Європейського Союзу – «Directory of Community Legislation in Force» / «Répertoire de la législation communautaire en vigueur» (доступний на сайті EUR – lex через офіційну Інтернет-сторінку Європейського Союзу <http://eur-lex.europa.eu> на всіх його офіційних мовах).

За допомогою офіційного класифікатора законодавства Європейського Союзу знайдіть і вкажіть його найважливіші нормативні акти у сфері:

- а) податкового права;
- б) енергетичного права;

в) трудового права.

На підставі доступних інформаційно-довідкових систем ознайомтеся з рішеннями українських і іноземних судів, винесеними на підставі Угоди про партнерство і співпрацю між Україною і Європейським Союзом.

Література.

1. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської комісії, ОБСЄ/БДПЛ, ПАРЕ / За ред. Ю. Ключковського. – К. : ФАДА, ЛТД, 2008. – 340 с.
2. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі : структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
3. Моніторинг незалежності суддів в Україні. 2008 рік. / За заг. ред. А. Алексєєва, Центр суддівських студій. – К. : Поліграф – Експрес, 2008. – 104 с.
4. Моніторинг візової політики країн Європейського Союзу. Аналітичний звіт. – Варшава, Фонд ім. Стефана Баторія, 2006. – 80 с.
5. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
6. Рекомендації щодо законодавчого забезпечення конституційної, адміністративної та судової реформ // Центр політико-правових реформ, Програма сприяння Парламенту України. – К. : Заповіт, 2007. – 52 с.
7. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність / А. Тюшка. – К., 2007. – 214 с.
8. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст] : посіб. – К. : Ленвіт, 2012. – 64 с.
9. Этциони С. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям / С. Этциони. – М., 2004. – С. 243-264.

Тема 4. Захист основних прав людини в ЄС і Україні.

Вправа 1.

Проведіть порівняльний аналіз прав і свобод, вписаних в Конституції України і Європейському каталозі прав людини. За результатами аналізу заповніть таблицю 8.

Таблиця 8.

Конституція України	Європейський каталог прав людини

Питання для обговорення

- Де права ширші?
- Які права різняться?
- Які встановлено обмеження прав?
- Які механізми захисту прав і свобод людини в ЄС і Україні Вам відомі?
- Які можна запропонувати шляхи вдосконалення цих механізмів?

Вправа 2.

Запропонуйте шляхи регулювання трудових міграцій в Україні з огляду на наступні сфери: зовнішня та внутрішня безпекова політики, основні права і свободи людини, політична доцільність. За результатами аналізу заповніть таблицю 9.

Таблиця 9.

Зовнішня і внутрішня безпекова політики країни	Основні права і свободи людини	Політична доцільність

Питання для обговорення

- Наскільки питання трудової міграції є актуальними для України та ЄС?
- Чи належним чином забезпечені права трудових мігрантів в Україні з огляду на захист основних прав людини?
- Як співвідносяться забезпечення основних прав і свобод трудових мігрантів із питаннями внутрішньої безпеки країни та політичної доцільності?
- Чи можливо на сьогодні збільшити обсяг захищених прав трудових мігрантів?

Література.

1. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської комісії, ОБСЄ / БДПЛ, ПАРЄ / За ред. Ю. Ключковського. – К. : ФАДА, ЛТД, 2008. – 340 с.
2. ЄС – Україна: Партнерство заради майбутнього. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2012. – 34 с.
3. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
4. Моніторинг незалежності суддів в Україні. 2008 рік. / За заг. ред. А. Алексеева, Центр суддівських студій. – К. : Поліграф – Експрес, 2008. – 104 с.
5. Моніторинг візової політики країн Європейського Союзу. Аналітичний звіт. – Варшава, Фонд ім. Стефана Баторія, 2006. – 80 с.

6. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
7. Рекомендації щодо законодавчого забезпечення конституційної, адміністративної та судової реформ // Центр політико-правових реформ, Програма сприяння Парламенту України. – К. : Заповіт, 2007. – 52 с.
8. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність / А. Тюшка. – К., 2007. – 214 с.
9. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст] : посіб. – К. : Ленвіт, 2012. – 64 с.

Тема 5. Формування внутрішнього ринку ЄС.

Вправа 1.

Завдання А. Визначте послідовність етапів економічної інтеграції в ЄС:

- Спільний ринок;
- валютно-економічний союз;
- зона вільної торгівлі;
- митний союз;
- внутрішній ринок.

Завдання Б. З якими етапами інтеграції пов'язані дати: 1968, 1957, 1992, 2002.

Вправа 2. Кожен із етапів формування внутрішнього ринку пов'язаний з певними заходами, спрямованими на поглиблення економічної інтеграції між державами членами. Поєднайте заходи з конкретними етапами економічної інтеграції в ЄС:

Таблиця 2

Етапи	Заходи
Спільний ринок	Скасування митних зборів. Скасування квот у торгівлі товарами, що вироблені в країнах учасниках ЗВТ. Намагання захистити національного виробника і обмежити доступ на національні ринки інших учасників ЗВТ.
Внутрішній(єдиний ринок)	Введення єдиної європейської валюти. Створення Європейського центрального банку та Європейської системи центральних банків для вироблення та проведення єдиної політики щодо євро.
Зона вільної торгівлі (ЗВТ)	Запровадження вільного руху товарів. Запровадження спільного митного тарифу в торгівлі з третіми країнами. Вироблення спільної митної політики. Збереження прихованих перешкод для вільного руху товарів.

Валютно-економічний союз	Запровадження чотирьох економічних свобод (вільний рух товарів, людей, послуг та капіталу). Усунення бар'єрів на шляху вільного руху товарів, людей, послуг та капіталу. Гармонізація (уніфікація) стандартів та норм. Запровадження спільних політик.
Митний союз	Координація економічної політики держав-членів ЄС. Координація монетарної політики та регулювання валютних курсів. Розширення та поглиблення політик ЄС.

Вправа 3.

Запровадження внутрішнього ринку ЄС сприяло введенню інших спільних політик ЄС. На Вашу думку, які це політики і як вони підтримують функціонування внутрішнього ринку ЄС?

Література

1. Асоціація ЄС – Україна: що це дасть Вам. – К. : Представництво ЄС в Україні, 2012. – 19 с.
2. ЄС – Україна: Партнерство заради майбутнього. – Представництво Європейського Союзу в Україні, 2012. – 34 с.
3. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
4. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
5. Путівник по програмах, що фінансуються Європейським Союзом в Україні. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2011. – 16 с.
6. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України: [І. Ф. Газізуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць [та ін.]; за ред. В. Мартинюка; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: [Агентство «Україна»], 2009. – 84 с. – Кн.-переверт. (+ англ. версія)

Тема 6. Цінності і стандарти ЄС.

Вправа 1.

Дайте визначення наступним аспектам демократичних цінностей:

1. необмежена демократія;
2. демократичний уряд;
3. демократичнесупільство.

Вправа 2. Проаналізуйте основні проблеми європейської демократії.

1. проблема слабкої ролі Європарламенту;

2. проблема порушення принципу поділу влади;
3. проблема європейського патерналізму.

Вправа 3.

Підтвердить або спростуйте тези що стосуються стандартів та цінностей ЄС і їх реалізації на практиці.

1. Основними демократичними цінностями Європейського Союзу є свобода, рівність, братерство, справедливість, толерантність.
2. Народ (як носій верховної влади) здебільшого активно не діє, не проводить які-то заходи, не відстоює свої права активно. Цим займаються, в основному, так звані, люди при владі, у яких інші цілі.
3. Гендерна рівноправність не урівноважена. У житті узаконено рівноправність, проте даний принцип приховано порушується.
4. У відношенні свободи слова – люди не звикли активно висловлювати свою думку в бік влади відкрито. Або через незацікавленість у суспільному житті, або через розчарування, що хоч якось можуть вплинути на державні рішення.

Література

1. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Пер. з англійської. – К. : «К.І.С.», 2006. – 696 с.
2. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської комісії, ОБСЄ / БДПЛ, ПАРЄ / За ред. Ю. Ключковського. – К. : ФАДА, ЛТД, 2008. – 340 с.
3. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 1. – 360 с.
4. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 2. – 280 с.
5. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 3. – 316 с.
6. ЄС – Україна: Партнерство заради майбутнього. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2012. – 34 с.
7. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
8. Манжола В. А. Європейська безпека і Україна / В. А. Манжола, О. Л. Хилько. – К. : Знання, 2010. – 85 с.
9. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
10. Регіональна політика ЄС після його розширення: Аналітичні оцінки / Нац. ін-т стратегічних досліджень (Закарпатський філіал); Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні; Ред. колегія: О. С. Власюк, С. І. Мітряєва (голов, ред.), В. О. Приходько. – Ужгород : Вид-во «Ліра», 2004. – 244 с.: фото.
11. Тищенко Ю. А. Громадянське суспільство в Україні та «політика ідентичності» / Ю. Тищенко, С. Горобчишина; Укр. незалеж. центр політ.

дослідж. – К. : [Агентство «Україна»], 2010. – 76 с. – Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

12. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність / А. Тюшка. – К., 2007.– 214 с.

13. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст] : посіб. – К. : Ленвіт, 2012. – 64 с.

Тема 7. Україна в сучасних процесах європеїзації.

Вправа 1.

Виберіть варіанти правильних відповідей. Якщо їх буде більше одного згрупуйте їх як «найбільш правильна», «правильна», «може мати право на існування». Прокоментуйте кожен з відповідей, аналізуючи всі «за» і «проти».

Таблиця 10

Поняття, констатація, питання	Визначення, варіанти відповідей	Коментар
1. У декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.) закріплено, що Українська РСР:	<ul style="list-style-type: none">• виступає учасником міжнародного спілкування; сприяє зміцненню миру і міжнародної безпеки; може брати участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах;• може виступати рівноправним учасником міжнародного спілкування; сприяє зміцненню миру і міжнародної безпеки; опосередковано бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах;• виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування; активно сприяє зміцненню миру і міжнародної безпеки; безпосередньо бере участь у загальноєвропейському	

	процесі та європейських структурах;	
2. Які із зазначених принципів Конституції України націлені на реалізацію державної політики у сфері європейської інтеграції?	<ul style="list-style-type: none"> • Україна є суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава; • Україна є унітарною державою; • В Україні існує єдине громадянство 	
3. Відносини України з Європейським Союзом ґрунтуються на:	<ul style="list-style-type: none"> • Договорах про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС; • Угоді про співпрацю між Україною та ЄС; • Угоді про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС 	
4. Одні із цілей партнерства між Україною та європейським Союзом полягають у тому, щоб:	<ul style="list-style-type: none"> • Сприяти розвитку політичних відносин шляхом діалогу з політичних питань та сприяти торгівлі і гармонійним економічним відносинам; • Розвивати тісні політичні відносини шляхом постійного діалогу з політичних питань та сприяти 	

	<p>торгівлі та інвестиціям і гармонійним економічним відносинам;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розвивати тісні відносини шляхом постійного діалогу з політичних питань та сприяти торгівлі та інвестиціям і гармонійним економічним відносинам; • 	
<p>5. Європейська політика сусідства, започаткована ЄС у 2003 році і яка пропонує нові рамки тіснішої співпраці з новими країнами – сусідами розширеного ЄС, стосується України:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Частково; • Повною мірою; • В особливій формі 	

Вправа 2.

Проаналізуєте та вирізнити основні переваги та недоліки Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Література.

1. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Під загальною редакцією Ю. Тищенко. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2004. – 312 с.
2. Актуальні проблеми європейської інтеграції: зб. статей з питань європейської інтеграції та права / за ред. Д. В. Ягунова. – Вип. 5 – Одеса: Фенікс, 2009. – 262 с. Укр., рос. та англ. мовами.
3. Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск восьмий / за редакцією Дмитра Ягунова. – Одеса: Фенікс, 2012. – 322 с. (укр. рос. та англ. мовами).
4. Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск сьомий / за редакцією Дмитра Ягунова. – Суми: ПП Кочубей Н. В., 2011. – 276 с. (укр. та рос. мовами).

5. Актуальні проблеми реалізації Плану дій Україна – ЄС : Зб. статей за результатами науково-практич. конф. 9 лютого 2007 року, м. Одеса / За ред. В. М. Кривцової, Д. В. Ягунова // ОРІДУ НАДУ при Президентіві України. – Одеса : Фенікс, 2007. – 315 с. Укр., рос. та англ. мовами.
6. Асоціація ЄС – Україна: що це дасть Вам. – К. : Представництво ЄС в Україні, 2012. – 19 с.
7. Вся Європа в Україні (журнал). 5/2012 сентябрь – октябрь. – 143 с.
8. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 1. – 360 с.
9. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 2. – 280 с.
10. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 3. – 316 с.
11. ЄС – Україна: Партнерство заради майбутнього. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2012. – 34 с.
12. Зміни та побоювання: громадська думка в Україні – 2010. Результати опитування IFES у вересні 2010 р. Washington, 2011. – 83 р.
13. Зовнішня політика України – 2009: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г. М. Перепелиці. – К. : ВД «Стилос», 2010. – 320 с.
14. Манжола В. А. Європейська безпека і Україна / В. А. Манжола, О. Л. Хилько. – К. : Знання, 2010. – 85 с.
15. Путівник по програмах, що фінансуються Європейським Союзом в Україні. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2011. – 16 с.
16. Україна в світі. Цікава статистика. Фонд Конрада Аденауера, 2011. – 90 с.

Тема 8. Європейська інтеграція як прояв геополітичних стратегій.

Вправа 1.

Виберіть варіанти правильних відповідей. Якщо їх буде більше одного, згрупуйте їх як «найбільш правильна», «правильна», «може мати право на існування». Прокоментуйте кожну з відповідей, аналізуючи всі «за» і «проти».

Таблиця з

Поняття, констатація, питання	Визначення, варіанти відповідей	Коментар
1. Європейська інтеграція характеризується досить складними явищами і процесами, які є	<ul style="list-style-type: none"> • випадковим історичним збігом обставин; • політико-економічним проектом представників західного капіталу; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • виявом глобалізації на регіональному рівні 	
<p>2. <i>Європейська інтеграція характеризується також явищами й процесами, які:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • не мають нічого спільного з глобалізацією; • є своєрідним викликом і навіть протистоянням глобалізаційним реаліям; • свідчать про невдалий прояв геополітичних стратегій 	
<p>3. <i>До передумов виникнення євроінтеграційних явищ і процесів можна віднести:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • сподівання на швидкий економічний розвиток та добробут; • активізацію Радянського Союзу в часи «холодної війни»; • тенденції до зміцнення миру та безпеки 	
<p>4. <i>Європейська інтеграція – це об'єднання європейських держав з метою:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • розвитку господарських комплексів; • досягнення спільних цілей; • соціального розвитку в межах спільного географічного простору 	
<p>5. <i>Появі Європейських Спільнот, які складають основу Європейського Союзу, сприяли такі чинники, як:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • соціальні, економічні, психологічні та ідеологічні; • історичні, культурні, соціальні, економічні та політичні; • економічні, соціальні, політичні, географічні та етнічні 	

Вправа 2.

У таблиці 4 подано визначення та варіанти відповідей, які умисно розміщені так, що не відповідають (як правильні відповіді) поняттям, констатація, питанням.

Ознайомившись з текстом, визначте варіанти правильних відповідей і розташуйте їх належним чином. Якщо правильних відповідей буде більше однієї, то згрупуйте їх як «найбільш правильна», «правильна», «може мати право на існування». Прокоментуйте кожен з відповідей, аналізуючи всі «за» і «проти».

Таблиця 4.

Поняття, констатація, питання	Визначення, варіанти відповідей	Коментар
<p>1. Європейська інтеграція зумовлена (по-перше, по-друге, по-третє) такими чинниками, як:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання законності, пріоритет приватної власності та інститутів державної влади; • пряма дія права, недискримінація, свобода економічної діяльності та віросповідань; • повага до прав та основних свобод людини, свободи, демократії і верховенства права 	
<p>2. Передумовами виникнення після Другої світової війни євроінтеграційних процесів було бажання оновленої Європи продемонструвати усьому світу:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • романтичні мрії та ідеї про об'єднану Європу західних мислителів різних епох; • концептуальні підходи, відображені у численних теоріях і доктринах; • експериментальні і безсистемні дії, спрямовані на об'єднання європейських країн 	
<p>3. Еволюційний підхід до будівництва ЄС (на відміну від революційного, застосованого при створенні й розбудові СРСР), ґрунтувався, зокрема, на таких принципах, як:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • епізодичні успіхи й прогрес; • постійний динамізм і розвиток; • тенденції до застою та безперспективності 	
<p>4. Європейській інтеграції притаманні:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • процеси в Європі між Першою та Другою світовими війнами; • Друга світова війна та ситуація, що виникла після її завершення; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • «холодна війна» між СРСР та західними країнами 	
<p>5. <i>Основою становлення і розвитку європейської інтеграції варто вважати:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • економічну безсилість з метою залучення іноземного капіталу для відбудови зруйнованого війною господарства; • реваншистські устремління окремих політичних груп і об'єднань; • категоричну відмову від застосування сили в міжнародних відносинах 	

Література.

1. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Під загальною редакцією Ю. Тищенко. – К. : Український незалежний центр політичних досліджень, 2004. – 312 с.
2. Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск восьмий / за редакцією Дмитра Ягунова. – Одеса : Фенікс, 2012. – 322 с. (укр. рос. та англ. мовами).
3. Вся Європа в Україні (журнал). 5/2012 сентябрь – октябрь. – 143 с.
4. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції/ Пер. з англійської / Дайнен Десмонд. – К. : «К.І.С.», 2006. – 696 с.
5. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах. Мішуков / О. В. (укладач). - Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 1. – 360 с.
6. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 2. – 280 с.
7. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 3. – 316 с.
8. ЄС – Україна: Партнерство заради майбутнього. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2012. – 34 с.
9. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
10. Манжола В. А. Європейська безпека і Україна / В. А. Манжола, О. Л. Хилько. – К. : Знання, 2010. – 85 с.
11. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
12. Регіональна політика ЄС після його розширення: Аналітичні оцінки / Нац. ін-т стратегічних досліджень (Закарпатський філіал); Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні; Ред. колегія:

О. С. Власюк, С. І. Мітряєва (голов, ред.), В. О. Приходько. – Ужгород: Вид-во «Ліра», 2004. – 244 с.: фото.

13.Этциони С. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям / С. Этциони. – М., 2004. – С. 243-264.

Тема 9. Глобалізація та геополітика як визначальні чинники сучасних інтеграційних процесів.

Вправа 1.

Виберіть варіанти правильних відповідей. Якщо їх буде більше одного згрупуйте їх як «найбільш правильна», «правильна», «може мати право на існування». Прокоментуйте кожну з відповідей, аналізуючи всі «за» і «проти».

Таблиця 5

Поняття, констатація, питання	Визначення, варіанти відповідей	Коментар
1. Глобалізація – це:	<ul style="list-style-type: none"> штучно створений західними країнами проект; закономірність розвитку світового господарства; проект різних країн світу 	
2. Що протистоїть глобалізму?	<ul style="list-style-type: none"> нічого не протистоїть; антиглобалізм, економічний націоналізм та регіоналізація; антиглобалізм та регіоналізація 	
3. Яке бачення світу визначається у глобалізаційном у процесі?	<ul style="list-style-type: none"> світ стане цілісним, єдиним, інформаційно прозорим; світ розколеться на пануючі держави; об'єднуючись, світ стане єдиним 	
4. Яким був глобальний світ у ХХ ст.?	<ul style="list-style-type: none"> фрагментарним; багатополярним; біполярним 	
5. Яким є глобальний світ у ХХІ ст.?	<ul style="list-style-type: none"> фрагментарним; багатополярним; біполярним 	

Вправа 2.

У таблиці 4 подано визначення та варіанти відповідей, які умисно розміщені так, що не відповідають (як правильні відповіді) поняттям, констатація, питанням.

Ознайомившись з текстом, визначте варіанти правильних відповідей і розташуйте їх належним чином. Якщо правильних відповідей буде більше однієї, то згрупуйте їх як «найбільш правильна», «правильна», «може мати право на існування». Прокоментуйте кожну з відповідей, аналізуючи всі «за» і «проти».

Таблиця 6.

Поняття, констатація, питання	Визначення, варіанти відповідей	Коментар
<i>1. Геополітика – це:</i>	<ul style="list-style-type: none">• галузь знання, що вивчає закономірності взаємодії політики з системою неполітичних факторів, які формують географічне середовище;• наука про політичні явища в їх просторовому взаємовідношенні, залежності і впливові на Землю, а також на всі культурні чинники, які складають предмет людської географії;• вчення про залежність політичних подій від особливостей поверхні землі	
<i>2. З розвитком міжнародних інтеграційних процесів усе більшого значення набувають:</i>	<ul style="list-style-type: none">• об'єднання міжрегіональних угруповань;• мікорегіональні інтеграційні об'єднання;• формування макрорегіональних інтеграційних об'єднань	
<i>3. Існує п'ять рівнів регіональної інтеграції:</i>	<ul style="list-style-type: none">• 1) зона преференційної торгівлі; 2) зона обмеженої торгівлі; 3) митний союз; 4) спільний ринок; 5) валютний союз;	

	<ul style="list-style-type: none"> • 1) зона вільної торгівлі; 2) митний союз; 3) єдиний ринок; 4) економічний союз; 5) валютний союз; • 1) зона преференційної торгівлі; 2) зона вільної торгівлі; 3) митний союз; 4) спільний ринок; 5) економічний і валютний союз 	
4. <i>Головне положення у визначенні міжнародної політики будь-якої держави займає такий чинник, як:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • географічне положення; • суверенітет; • безпека держави 	
5. <i>Опорою (слабкими) держави є:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • територія, народ, армія; • народ, влада, кордони; • територія, народ, мова 	

Література

1. Ашенкамф Н. Н., Погорельская С. В. Современная геополитика: Учебное пособие / Н. Н. Ашенкамф, С. В. Погорельская. – М. : Академический Проект, 2005. – 208 с.
2. Василенко И. А. Геополитика современного мира : учеб. Пособие / И. А. Василенко. – М. : Гардарики, 2006. – 340 с.
3. Волынчук А. Б. Опыт предварительного определения состава геополитического потенциала / А. Б. Волынчук, В. Б. Шведов // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008. – № 13. – С. 42-50
4. Исаев Б. А. Геополитика : Учеб. Пособие / Б. А. Исаев. – СПб. : Питер, 2006. – 360 с.
5. Колосов В. А. Геополитика и политическая география / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 212 с.
6. Мальченков С. А. Категория «геостратегический приоритет» в современной политической науке / С. А. Мальченков // Известия Саратовского университета. – 2010. – Том.10; вып. 3. – С. 92-94
7. Маринченко А. В. Геополитика : Учеб. Пособие / А. В. Маринченко. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 429 с.
8. Нартов Н. А. Геополитика : Учебник для вузов / Н. А. Нартов, В. Н. Нартов. – М. : ЮНИТИ – ДАНА : Единство, 2007. – 450 с.
9. Общая теория национальной безопасности : учеб. / Под общ. ред. А. А. Прохожева. – М. : РАГС, 2011. – 320 с.
10. Яницкий О. Н. Ресурсные войны XXI века / О. Н. Яницкий // Социс. – 2009. – № 6. – С. 139-144.

Тема 10. Україна в сучасних процесах глобалізації.

Вправа 1.

Виберіть варіанти правильних відповідей. Якщо їх буде більше одного згрупуйте їх як «найбільш правильна», «правильна», «може мати право на існування». Прокоментуйте кожен з відповідей, аналізуючи всі «за» і «проти».

Таблиця 7

Поняття, констатація, питання	Визначення, варіанти відповідей	Коментар
1. На етапі економічної трансформації України найважливіше значення мають її відносини з:	<ul style="list-style-type: none"> • міждержавними економічними організаціями загальної компетенції; • міждержавними організаціями з регулювання економічних відносин на галузевому рівні; • міжнародними організаціями з регулювання світової торгівлі та з Міжнародними валютно-кредитними організаціями 	
2. Україна є асоційованим членом таких регіональних інтеграційних об'єднань, як:	<ul style="list-style-type: none"> • організація африканської єдності (ОАЄ); • Співдружність незалежних держав (СНД); • Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова(ГУАМ) 	
3. Економічний розвиток та підвищення добробуту українського народу можливе в рамках:	<ul style="list-style-type: none"> • ГУАМ; • СНД; • ЄС 	
4. Чи є Україна членом Ради Європи?	<ul style="list-style-type: none"> • Так; • Ні; • В ролі спостерігача 	
5. Україна має в Раді безпеки статус:	<ul style="list-style-type: none"> • Постійного члена; • Непостійного члена; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Взагалі не має жодного статусу 	
6. Найбільшим іноземним кредитором України є:	<ul style="list-style-type: none"> • Всесвітній банк; • Міжнародний валютний фонд; • Європейський банк реконструкції та розвитку 	
7. Україна у світовій організації торгівлі:	<ul style="list-style-type: none"> • Не має членства; • Має повноцінне членство; • Має обмежене членство 	
8. На відносинах між Україною та Росією в рамках СНД визначальною мірою впливають інтереси:	<ul style="list-style-type: none"> • Економічні; • Політичні; • Культурні 	
9. Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) була заснована в 1992 році:	<ul style="list-style-type: none"> • За безпосередньої участі України; • Без участі України; • За опосередкованої участі окремих регіонів України 	
10. Пріоритетними для України програмами ОЧЕС є такі, що передбачають:	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток сільського господарства; • Створення спільної транспортної мережі країн-членів; • Освоєння космосу. 	

Література

1. Буряк В. В. Динамика культуры в эпоху глобализации: ноосферный контекст : монография / В. В. Буряк. – Симферополь : ДИАЙПИ, 2011. – 462 с.
2. Буряк В. В. Глобальное гражданское общество и сетевые революции / В. В. Буряк. – Симферополь : ДИАЙПИ, 2011. – 152 с.
3. Глобальні модерності / За ред. Майка Фезерстоуна, Скота Леша і Роланда Робертсона / Пер. з англ. Т. Цимбала. – К. : «Ніка-Центр», 2008. – 400 с.
4. Василенко И. А. Геополитика современного мира : учеб. Пособие / И. А. Василенко. – М. : Гардарика, 2006. – 340 с.
5. Волынчук А. Б. Опыт предварительного определения состава геополитического потенциала / А. Б. Волынчук, В. Б. Шведов // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008. – № 13. – С. 42-50
6. Исаев Б. А. Геополитика : Учеб. Пособие / Б. А. Исаев. – СПб. : Питер, 2006. – 360 с.
7. Колосов В. А. Геополитика и политическая география / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 212 с.

8. Мальченков С. А. Категория «геостратегический приоритет» в современной политической науке / С. А. Мальченков // Известия Саратовского университета. – 2010. – Том10; вып. 3. – С. 92-94
9. Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі : монографія / Б. М. Юськів. – Рівне : Видавець О. М. Зень, 2009. – 476 с.

ТЕСТОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

для самостійної роботи студентів

1. Виберіть правильну відповідь із двох запропонованих:

1. Автором девізу «Батьківщина – Європа» є колишній президент Франції Шарль де Голль

Так Ні

2. Перша сесія Ради Європи відбулася у Страсбурзі в травні 1949 р.:

Так Ні

3. Формою державного правління у Франції є монархія:

Так Ні

4. За формою державного правління Велика Британія є республікою:

Так Ні

5. День Європи відмічається 5 травня:

Так Ні

6. Гімном Європи є музична обробка «Одадо радості» Л. Бетховена:

Так Ні

7. Чи притаманна самосвідомість усім живим істотам?

Так Ні

8. Чи потрібне для нормального існування й розвитку людини знання про саму себе, інших людей та навколишній світ?

Так Ні

9. Єдиним джерелом державної влади в Україні є народ:

Так Ні

2. Назвіть політичну організацію:

1. Північно-Атлантичний блок –
2. Генеральна Рада з торгівлі й тарифів –
3. Організація, яка здійснює контроль за доходами та видатками ЄС –
4. Організація ЄС, склад якої змінюється в залежності від порядку денного засідання –

3. Установіть відповідність.

1.

	А	Б
1.	«Холодна війна»	Широкомасштабна допомога від США країнам Європи з метою її «відродження»
2.	«План Маршала»	Здійснення спільної економічної політики шляхом координації зусиль цілого ряду країн
3.	«Економічне чудо»	Процес передачі власності до приватних рук
4.	Інтеграція	Конфронтаційний політичний курс, який проводився в міжнародних відносинах після II світової війни
5.	Приватизація	Бурне зростання економіки ряду ведучих країн

2.

	А	Б
1.	К. Аденауер	Велика Британія
2.	В. Черчіль	Франція
3.	Ш. де Голь	Західна Німеччина
4.	А. Іден	Італія
5.	Л. Ерхард	Бельгія

3.

	А	Б
1.	Право	Можливість нав'язувати свою волю, використовуючи силу.

2. а	Держав	Система загальнообов'язкових норм та правил поведінки.
3.	Закон	Особлива організація політичної влади.
4.	Мораль	Система норм та правил поведінки, які встановлюється оберігаються державою.
5.	Влада	Одна з форм права, що містить в собі правові норми.

4.

	А	Б
1.	Монархія	Союзна держава.
2.	Республіка	Влада однієї людини, яка передається наслідуванням.
3.	Демократія	Право держави на самовизначення.
4.	Федерація	Виборне правління.
5.	Автономія	Народовладдя.

5.

	А	Б
1.	Рада Європи	Гаага.
2.	Європейська комісія	Люксембург
3.	Європейський інвестиційний банк	Брюссель
4.	Рада міністрів	Страсбург
5.	Європейський суд	Франкфурт-на-Майні

6.

	А	Б

1.	1957 р.	Греція.
2.	1973 р.	Бельгія, Франція, ФРН, Італія, Люксембург, Нідерланди.
3.	1981 р.	Португалія, Іспанія.
4.	1986 р.	Угорщина, Польща, Литва, Латвія та ін.
5.	2004 р.	Данія, Ірландія, Велика Британія.

7.

	А	Б
1.	5 тис.років тому	Неандертальці.
2.	100 тис.років тому	Трипільці.
3.	40 тис.років тому	Кроманьйонці.

4. На контурній карті позначте:

1.Європейські держави, які увійшли до НАТО в 1949 році:

- 1.Велика Британія
- 2.Франція
- 3.Італія
- 4.Бельгія
- 5.Нідерланди
- 6.Люксембург
- 7.Данія
- 8.Норвегія
- 9.Португалія
10. Ісландія

2.3 нові держави, які увійшли до ЄЕС у 1973 році

3.1 нову країну, яка увійшла до ЄЕС у 1981 році

4.3 країни, які увійшли до ЄС у 1995 році

5. нові країни Східної Європи, які увійшли до ЄС 1 травня 2004 року.

5. Дайте розгорнуті відповіді на запитання.

1. Охарактеризуйте у вигляді плану історичні передумови процесів інтеграції в Західній Європі.

2. Чи можна було вважати створення Євроатому важливим кроком до євроінтеграції?

3. У чому, на Ваш погляд, полягає відмінність концепції Ш. де Голя «Європа батьківщин» від концепції Г. Коля й Ф. Міттерана «Батьківщина – Європа»?

4. «Латвія – незалежна демократична республіка», – підкреслюється в ст. 1 Конституції Латвійської Республіки. Проаналізуйте наведений документ й підтвердіть цю характеристику.

5. Яка з відомих Вам теорій виникнення держави, на Ваш погляд, найбільш вірна? Обґрунтуйте свою думку.

6. В ст. 2 Конституції Угорщини говориться, що вона незалежна демократична, правова держава. Проаналізуйте цей документ і поясніть наведену характеристику.

7. Давньогрецький філософ Платон у своїй праці «Держава» дав визначення поняття, на основі якого він пропонував будувати ідеальну державу. Які її ознаки?

8. В чому полягало історичне значення Маастріхської угоди 1992 р. для долі Європи?

9. Як Ви гадаєте, чому Велика Британія увійшла до ЄС тільки з третьої спроби?

10. Проаналізуйте політику НАТО з точки зору миротворчих операцій альянсу і зміни його стереотипу як «образу ворога»?

11. Вставте пропущене в тексті.

Прапор ЄС – яскраво_____прямокутне полотнище, на якому зображено_____золотих_____.

12. Які цінності та якості повинні бути притаманні громадянину демократичного європейського суспільства?

13. В ст. 1 Конституції України говориться, що вона – незалежна, суверенна, демократична, соціальна, правова держава. Проаналізуйте цей документ і поясніть наведену характеристику.

14. Охарактеризуйте структуру Конституції України (розділи, основні статті). Чи відповідають основні її положення найважливішим європейським міжнародноправовим актам?

6. Проблемні завдання.

1. Підготуйте відповідь до тексту.

В. Брандт, який в 50-60-ті роки займав пост бургомістра Західного Берліну, пізніше згадував: «Починаючи з 1945 р. східну зону, а з часом і НДР, залишили майже 3 млн. чоловік ... Це було масове «голосування ногами»... Але я не міг передбачити, що ...»

Що саме не міг передбачити майбутній канцлер ФРН? Опишіть подальший хід подій.

2. Обґрунтуйте правильну відповідь.

«Холодна війна» – це:

- а) Ворожий політичний курс, який проводили після II світо_ вої війни західні держави проти СРСР.
- б) Одна з форм боротьби СРСР на світовій арені з метою здійснення «світової соціалістичної революції».
- в) Конфронтаційний політичний курс в міжнародних відноси_ нах в результаті розколу світу на дві суспільно_ політичні системи.

3. Після II світової війни відносно з рішенням 31х держав на те1 риторії Німеччини були створені такі зони:

- а) Радянська та американська.
 - б) Радянська, американська та англійська.
 - в) Радянська, американська, англійська й французька.
- Свою відповідь обґрунтуйте.**

4. Проаналізуйте наведений документ.

«Кожен член Ради Європи обов'язково має визнати принцип верховенства права та здійснення прав і свобод людини всіма спо_ собами, що перебувають під її юрисдикцією ...» (ст. 3 статуту Ради Європи)

Які причини (і з якою метою) повинен визнавати кожен член Ради Європи?

5. Оберіть вірні твердження.

Функції Європейської комісії – це:

- а) розгляд скарг;
- б) нагляд за дотриманням угод;
- в) визначення валютної політики.

Свій вибір обґрунтуйте.

6. Проаналізуйте наведений документ.

«Метою Ради Європи є досягнення більшого Єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному і соціальному прогресу ...» (ст. 1 статуту Ради Європи)

7. Оберіть вірні твердження.

Головуюча в Раді Європи країна повинна:

- а) фінансувати всі витрати на її засідання;
- б) готувати та вести всі засідання;
- в) припинити всі зовнішні контакти з країнами, які не входять до ЄС.

Свій вибір обґрунтуйте.

8. Проаналізуйте наведене порівняння.

«Європейці, вітаючись, простягають для потиску руку, що здатне не тільки здивувати, але й відштовхнути китайця, япон_ця або індійця (потиснути руку чужої людини!). Житель Відня каже «цілую руку», не задумуючись над змістом своїх слів, а меш_канець Варшави, коли його знайомлять з дамою, насправді цілує їй руку. Англієць починає листа словами «дорогий сер», якщо навіть у листі він докоряє своєму конкуренту за шахрайство. Християни_чоловіки, заходячи до церкви, костелу або кірхи, знімають го_ловні убори, а єврей, заходячи у синагогу, покриває голову. В като_лицьких країнах жінки не повинні заходити до храму з непокри_тою головою. В Європі колір трауру – чорний, а в Китаї – білий».(Ілля Еренбург)

Що таке стереотипи? Як і чому вони формуються?

9. Які аспекти сутності людини розкривають такі висловлення європейських мислителів минулого?

- а) «Кожна людина – будівник храму, що зветься тілом» (Платон);
- б) «Людина належить своєму часу й своїй расі навіть тоді, коли веде боротьбу проти свого часу й своєї раси» (Ж. Ренан);
- в) «Майже кожна людина – особистість...» (А. Моруа).

Свою відповідь обґрунтуйте.

10. Укажіть, які з думок європейських мислителів минулого співпадають з Вашими уявленнями про бажане майбутнє і чому.

- а) «Не можна бажати того, чого не відаєш» (Вольтер);
- б) «Бажати недостатньо, треба діяти» (Гете);
- в) «Якщо не в грошах щастя, то віддайте їх сусідові» (Ж. Ренар).

11. Визначте, які принципи правосуддя в Україні ілюструють наведі дені висловлювання європейських філософів минулого:

- 1. «Звинувачувати можна і невинного, але судити тільки винного» (Апулей)
- 2. «Судді повинні пам'ятати, що їх справа тлумачити закон, а не дарувати його» (Ф. Бекон).

7. Завдання-практикум.

1. Ви – радник голови уряду однієї з європейських країн, а на ка лендарі – 12 липня 1947 р. Яка була б ваша позиція цього дня?

2. Розділіться на три групи та спробуйте оцінити план Маршала від імені:

- а) народу Великої Британії;
- б) народу Франції;
- в) народу Італії.

3. Уявіть, що Ви їдете дорогою в країну, де побудоване ідеальне демократичне суспільство. Розставте знаки-вказівки, що позначають необхідні

умови для побудови ідеальної демократії (або перешкоджають).

4. Наведіть приклади з Вашого власного життя, коли до Вас застосовували владу. З яким видом влади Ви зустрічаєтесь частіше?

5. Ви – голова Ради Європи. Що вже зроблене Вами, і що ще треба змінити у питанні додержання прав людини?

6. Ви – мер великого європейського міста (столиці). Підготуйте коротке повідомлення про етнічні та інші культури, представлені у Вашому регіоні й відносини між ними.

7. «А як у нас?...».

З кінофільмів, відеофільмів, детективів Вам добре відомі деякі вирази, які притаманні європейському західному правосуддю та діяльності правоохоронних органів. Прокоментуйте наведений вираз з позиції законів України.

8. Уявіть, що Ви – кандидат у депутати до Верховної Ради України. Які пропозиції Ви би внесли до своєї передвиборної програми щодо можливості вступу України до Євросоюзу?

Заходи	Шляхи реалізації

9. Ви – мер великого українського міста, який заклопотаний слабким станом уявлень суспільства про ЄС.

Що б Ви запропонували в подібній ситуації?

ТИПОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант № 1.

1. Європеїзація як інструмент вирішення сецесійних конфліктів.
2. Європа та її Інші. Едвард Саїд про феномен орієнталізму.

Варіант № 2.

1. Основні теорії політичної євроінтеграції.
2. Особливості європейської стратегічної культури.

Варіант № 3.

1. Наднаціональність: інструменти та механізми обмеження.
2. Концептуальні підходи до формування Спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС.

Варіант № 4.

1. Європейська політика сусідства: цілі, інструменти та обмеження.
2. Концептуальні підходи до формування Спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС.

Теми рефератів.

1. Європеїзація: визначення та контексти.
2. Європеїзація як інструмент вирішення сецесійних конфліктів.
3. Основні механізми європеїзації.
4. «Три дослідницькі підходи» до вивчення європейської інтеграції.
5. «Три позиції» аналізу європейської інтеграції.
6. Основні теорії політичної євроінтеграції.
7. Ніколас Мусіс про феномен спільних політик Європейського Союзу.
8. Концепт урядування про особливості Європейського Союзу.
9. Поглиблення євроінтеграції та феномен «тіснішої співпраці».
10. Наднаціональність: інструменти та механізми обмеження.
11. Розширення європейської інтеграції: критерії вступу, програма підготовки країн-кандидатів до вступу в ЄС, інструменти.
12. Європейська політика сусідства: цілі, інструменти та обмеження.
13. Основна дилема розширення європейської інтеграції та рамкові формули її подолання.
14. Європейська ідентичність та основні підходи до її конструювання.
15. Європа та її Інші. Едвард Саїд про феномен орієнталізму.
16. Критерії конструювання європейської ідентичності та їх обмеженість. Івон Больман про мовні війни у Європі.
17. Проблема формування демократичної ідентичності Європейського Союзу та основні підходи до її вирішення.
18. Публічність як засіб формування демократичної ідентичності ЄС. Юрген Габермас про залучення Іншого.
19. Роджерз Брюейкер про феномен переобрамленого націоналізму в країнах Центральної та Східної Європи.
20. «Проблема суверенітету» країн-членів Європейського Союзу.
21. «Брак демократії» у Європейському Союзі: витоки та способи подолання.
22. Ларі Зідентоп про актуальні теми-проблеми «побудови демократії в Європі».
23. Жан-Франсуа Ревель про причини та шляхи подолання «викривлення» демократії в сучасних європейських країнах.
24. Особливості європейської стратегічної культури.
25. Юрген Габермас про феномен «розколотого Заходу».
26. Спільна зовнішня і безпекова політика ЄС: етапи становлення та основні цілі.
27. Концептуальні підходи до формування Спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС.
28. Спільна стратегія ЄС стосовно США: завдання та труднощі вироблення.

29.Емманюель Тодд «Після імперії. Есе про загнивання американської системи».

▣ ПІДГОТОВКА РЕФЕРАТІВ

Реферат – (від лат. – referee – доповідати, повідомляти) – короткий виклад змісту одного або кількох документів, наприклад, наукових статей з певної теми. Реферат є одним із перших видів науково-навчальних робіт, які виконують студенти в інституті.

Написання рефератів є однією з важливих форм самостійної роботи. В процесі підготовки реферату можна виділити декілька етапів: вибір теми та інформаційний пошук (пошук першоджерел і літератури), вивчення зібраних матеріалів, написання реферату і захист його на семінарі.

Особливі вимоги до реферату: змістовність, логічна послідовність викладу матеріалу, лаконічність, органічний зв'язок викладу окремих питань.

Приблизна структура реферату може бути такою:

ВСТУП.

РОЗДІЛ 1. Історія й теорія питання.

РОЗДІЛ 2. Розв'язання проблеми в сучасних умовах.

ВИСНОВКИ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.

Реферат потрібно починати з викладу суті проблеми. Слід уникати зайвих фраз.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми, її особливості, значущість щодо соціальних потреб суспільства та розвитку конкретної галузі.

У **розділі 1** наводяться основні теоретичні, експериментальні дослідження з теми, згадуються вчені минулого, які вивчали дану проблему, їхні ідеї. Визначаються сутність (головний зміст) проблеми, основні чинники (фактори, умови), що зумовлюють розвиток явища або процесу, який вивчається. Наводиться перелік основних змістовних аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, вказується на слабку розробленість окремих проблем.

У **розділі 2** подається поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми. Особлива увага приділяється виявленню нових ідей і гіпотез, нових методик, оригінальних підходів до вивчення проблеми.

У **висновках** подаються узагальнені умовиводи, ідеї, думки, оцінки, пропозиції студента.

До **списку літератури** включають публікації переважно останніх 5–10 років. Особливу цінність становлять роботи останнього часу.

Слід робити в тексті посилання на використані джерела та літературу.

У **додатках** наводяться таблиці, схеми, які суттєво полегшують розуміння

праці.

Вибір теми реферату слід узгоджувати з науковим керівником. Тема має допомогти студентові визначити методологію свого дослідження.

Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю інформації, її науковою цінністю або практичним значенням. Обсяг реферату повинен мати 10–12 сторінок (коливатиметься від 18 до 24 тис. знаків). Сторінки потрібно пронумерувати. На титульній сторінці вказують назву вузу, кафедру, факультет, курс, прізвище та ініціали студента, тему роботи, прізвище та ініціали викладача, під керівництвом якого була виконана робота. На наступній сторінці розміщують план реферату.

Виклад матеріалу в рефераті повинен бути стислим. Слід використовувати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових документів, уникати складних граматичних зворотів.

У рефераті потрібно використовувати стандартизовану термінологію, уникати незвичних термінів і символів або пояснювати їх при першому згадуванні в тексті. Терміни, окремі слова й словосполучення можна замінювати аббревіатурами й прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту.

Реферат рецензується й оцінюється. За позитивного відгуку студент допускається до екзамену.

Рецензія (відгук) на реферат повинна об'єктивно оцінювати позитивні й негативні його аспекти. У рецензії тією чи іншою мірою оцінюються вміння ставити проблему, обґрунтувати її соціальне значення; розуміння автором співвідношення між реальною проблемою та рівнем її концептуальності; повноту висвітлення літературних джерел, глибину їх аналізу, володіння методами збирання, аналізу та інтерпретації емпіричної інформації; самостійність роботи, оригінальність, в осмисленні матеріалу; обґрунтування висновків та рекомендацій.

Зразок оформлення титульного аркушу реферату:

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

Кафедра політичних наук і права

РЕФЕРАТ

**з курсу «Україна в європейському просторі: проблеми української
євроінтеграції» на тему:**

«Проблема суверенітету» країн-членів Європейського Союзу

Виконав:

студент факультету ...

... курсу, ... групи

Іванов М.А.

Науковий керівник:

доктор політичних наук,

завідувач кафедри

політичних наук і права

Наумкіна С. М.

О д е с а – 2 0 1 6

Словник термінів

Агенції ЄС – установи ЄС, що створюються відповідно до актів вторинного права для виконання вузьконаправлених (технічних, наукових або

адміністративних) завдань. Їх перелік не є вичерпним (можуть іменуватися центрами, бюро, фундаціями). Серед них є агенції, що сприяють функціонуванню внутрішнього ринку (напр., Бюро гармонізації внутрішнього ринку, Європейське агентство з авіаційної безпеки); моніторингові центри (напр., Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності); агенції, що підтримують соціальний діалог на європейському рівні (напр., Європейський центр розвитку професійної освіти); агенції, що реалізують у своїх галузях програми й завдання від імені Європейського Союзу (напр., Центр перекладів для органів ЄС).

Адаптація законодавства (лат. *adaptatio* – пристосування) – односторонній процес приведення законодавства держави у відповідність до законодавства іншого суб'єкта (напр., ЄС). Ґрунтується на принципах системно-функціонального та порівняльно-правового пізнання державно-правових явищ і формування відповідної системи законодавства.

Амстердамський договір (неофіц. назва) – договір, що вносить зміни до установчих договорів ЄС та Співтовариств (підписано 02.10.1997 р., набрав чинності 01.05.1999 р.) та спрямований на їх вдосконалення шляхом розширення компетенції Співтовариств за рахунок політики зайнятості, захисту прав людини; у рамках т.зв. III опори Союз перетворився на простір свободи, безпеки і правосуддя; закріплення можливості призупинення членства в ЄС у разі систематичного і грубого порушення державою-членом ЄС його основних цінностей.

Верховний представник Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки – один із заступників Голови Комісії, що забезпечує послідовність зовнішніх дій Союзу, відповідає в Комісії за обов'язки, покладені на неї у зовнішніх відносинах, такоордінацію інших аспектів зовнішніх дій Союзу. Призначається кваліфікованою більшістю Європейської Ради за згодою Голови Комісії.

Гармонізація законодавства (грецьк. *harmonia* – співзвуччя, благополуччя) – багатосторонній процес узгодження законодавства, результатом чого є подолання суперечностей і формулювання мінімальних правових стандартів за допомогою затвердження загальних правових принципів для відповідних суб'єктів. У праві ЄС здійснюється за допомогою директив та рекомендаційних актів.

Громадянство ЄС – особливий інститут правового статусу особи, що має факультативний характер (доповнює інститут національного громадянства) і характеризує політико-правову приналежність громадянина однієї з держав-членів до Європейського Союзу шляхом надання додаткових особистих та політичних прав та обов'язків.

Держава-заявниця – правовий статус держави, що перебуває у процесі вступу до ЄС з моменту офіційного подання заявки на вступ до ЄС та прийняття її до розгляду компетентними інституціями Союзу.

Держава-кандидат на вступ до ЄС – правовий статус держави, що перебуває у процесі вступу до ЄС, з якою відкриті переговори про вступ.

Держава-член ЄС – держава, для якої набув чинності міжнародний договір про її вступ до ЄС. Державами-членами ЄС є Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція (1952); Королівство

Данія, Ірландія, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (1973); Грецька Республіка (1981); Королівство Іспанія, Португальська Республіка (1986); Австрійська Республіка, Фінляндська Республіка, Королівство Швеція (1995); Естонська Республіка, Республіка Кіпр, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Мальта, Республіка Польща, Республіка Словенія, Словацька Республіка, Угорська Республіка, Чеська Республіка (2004), Республіка Болгарія та Румунія (2007). З 01.07.2013 р. 28-ою державою-членом ЄС стане Хорватія.

Джерела права ЄС – офіційно встановлена зовнішня форма виразу його правових норм у вигляді імперативних норми міжнародного права (*jus cogens*), загальних принципів права; установчих договорів ЄС, договорів про внесення змін до цих договорів та договорів про приєднання нових держав-членів; загальних принципів права ЄС та прецедентів судів ЄС; міжнародних договорів ЄС (як виняток міжнародних договорів держав-членів); нормативно-правових актів, ухвалених інституціями ЄС (регламентів, директив, рішень тощо).

Договір про Європейський Союз – один із установчих договорів ЄС (був підписаний 07.02.1992 р., набув чинності 01.11.1993 р., на сьогодні діє зі змінами від 13.12.2007 р., внесеними Лісабонським договором (редакція набрала чинності 01.12.2009 р.), що регламентує найбільш загальні правові положення функціонування Союзу: визначає завдання, цілі та принципи діяльності цієї організації, сферу предметної та територіальної компетенції, загальні положення про функціонування інституцій та основні напрямки співпраці держав-членів.

Договір про функціонування ЄС – один із установчих договорів ЄС (був підписаний 25.03.1957 р. під назвою Договору про заснування Європейського економічного співтовариства, 01.11.1993 р. – Договору про заснування Європейського співтовариства, на сьогодні діє під назвою Договору про функціонування Європейського Союзу зі змінами від 13.12.2007 р., внесеними Лісабонським договором (редакція набрала чинності 01.12.2009 р.), що деталізує повноваження ЄС та його інституцій у різних сферах предметної компетенції: визначає особливості розподілу повноважень між ЄС та державами-членами, напрямки їхньої співпраці у тому числі з третіми країнами, регулює громадянство ЄС, містить інституційні та фінансові положення тощо.

Економічно-соціальний комітет – дорадчий, неполітичний орган ЄС, що представляє інтереси соціально-професійних та інших груп держав-членів на загальноєвропейському рівні шляхом надання консультацій відповідним інституціям ЄС. Висновок Комітету з соціально-економічних проблем направляється до Ради ЄС, Європейської Комісії та Європейського Парламенту та повинен ними братися до уваги.

Європейська асоціація вільної торгівлі (англ. *European Free Trade Association, EFTA*) – регіональна міжнародна організація, створена з метою запровадження зони вільної торгівлі між державами-членами, що передбачає скасування мит та кількісних обмежень у взаємній торгівлі при збереженні за державами-членами суверенних повноважень у сфері торговельної політики. ЄАВТ заснована за ініціативою Великої Британії (як альтернатива Європейському Економічному Співтовариству) 4 січня 1960 року у м. Стокгольм, до складу якої також увійшли Австрія, Данія, Норвегія, Португалія,

Швейцарія, Швеція. На сьогодні державами-членами ЄАВТ є 4 держави: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія.

Європейська політика сусідства – політика ЄС, що визначає особливий правовий режим посиленої співпраці ЄС та його сусідами, надає їм можливість брати участь в різних видах діяльності ЄС шляхом тіснішої політичної, економічної, культурної співпраці та взаємодії в галузі безпеки. Розповсюджується на 16 сусідніх країн: Азербайджан, Алжир, Білорусію, Вірменію, Грузію, Єгипет, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, Молдову, Марокко, Окуповану Палестинську територію, Сирію, Туніс та Україну.

Європейська Рада – політичний орган ЄС, що визначає його загальнополітичні орієнтири та пріоритети, однак не виконує законодавчих функцій. Доскладу входять голова держав або урядів держав-членів, Голова Європейської Ради та Голова Комісії. Верховний представник Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки бере участь в її роботі.

Європейське економічне співтовариство (англ. *European Economic Community, EEC*) – регіональна міжнародна організація наддержавного типу, створена 1957 р. 6-ма західноєвропейськими державами (Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною, Францією) з метою запровадження спільного ринку, у межах якого має місце вільний рух товарів, послуг капіталів та робочої сили. З набранням чинності т.зв. Маастрихтського договору 1993 р. назву було змінено на «Європейське співтовариство», а у зв'язку з набранням чинності т.зв. Лісабонського договору 2009 р. ЄС став його правонаступником.

Європейське співтовариство з атомної енергетики (Євратом) (англ. *European Atomic Energy Community*) – регіональна міжнародна організація наддержавного типу, створена 1957 р. 6-ма західноєвропейськими державами (Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною, Францією) з метою створення спільного ринку ядерного палива, контролю за ядерними виробництвами та розвиткові атомних технологій у мирних цілях в рамках єдиних стандартів безпеки. З набуттям чинності т.зв. Лісабонського договору 2009 р. існує при ЄС як окрема міжнародна організація.

Європейське співтовариство вугілля та сталі (англ. *European Coal and Steel Community*) – регіональна міжнародна організація наддержавного типу, створена 1951 р. 6-ма західноєвропейськими державами (Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною, Францією) з метою створення спільного ринку вугільних та сталеливарних ресурсів держав-членів. Припинила своє існування 2002 р. та передала свої повноваження Європейському співтовариству.

Європейський парламент – один із законодавчих органів ЄС, що здійснює функції політичного контролю, консультативну та бюджетну функції, до складу якого входять представники громадян держав-членів Союзу, кількість яких не може перевищувати 751 депутата (750 депутатів+голова; 6-96 представників від держави-члена), що обираються строком на 5 років на засадах прямого загального виборчого права шляхом вільного таємного голосування.

Європейський Союз – регіональна міжнародна організація інтеграційного й наднаціонального типу із сильним федеративним потенціалом, членами якої є суверенні держави (станом на 01.01.2013 р. 27 держав).

Європейський центральний банк – одна із інституцій ЄС, що разом із

національними центральними банками складають Європейську систему центральних банків(ЄСЦБ), першорядною ціллю якого є підтримання цінової стабільності ЄС. Європейський центральний банк разом із національними центральними банками держав-членів, валютою яких є євро, які становлять Євросистему, провадять монетарну політику Союзу.

Єдиний європейський акт – міжнародний договір, що вносить зміни до установчих договорів співтовариств, що набрав чинності 01.07.1987 р. Його найважливішими положеннями є закріплення мети створити єдиний внутрішній ринок як основу для наступного переходу до економічного і валютного союзу; розширення предметної компетенції Співтовариств від суто економічної до соціальної, регіональної політики, здійснення наукових досліджень і забезпечення технологічного розвитку, захисту навколишнього середовища; внесення інституційних змін: реформування порядку ухвалення рішень інституціями Співтовариств, розширення використання правила прийняття законодавчих рішень кваліфікованою більшістю в Раді міністрів, демократизація законодавчої процедури за рахунок посилення в ній ролі Європейського парламенту, створення Суду I інстанції при Суді Правосуддя ЄС.

Інституції ЄС – найважливіші органи Союзу, створені на підставі установчих договорів, що можуть приймати загальнообов'язкові норми права. Чинні редакції Договору про ЄС та Договору про функціонування ЄС встановлюють вичерпний перелік із 7-ми інституцій. Вони можуть бути політичними (Європейський Парламент, Європейська Рада, Рада ЄС, Європейська Комісія, Європейський центральний банк) та неполітичними (Суд ЄС, Рахункова Палата).

Комісія ЄС – виконавчий орган Союзу, що забезпечує виконання Договорів та заходів, які ухвалюються інституціями на їх підставі; під контролем Суду Європейського Союзу наглядає за застосуванням права Союзу, виконує бюджет та керує програмами, здійснює координаційну, виконавчу та управлінську функції, а також забезпечує представництво Союзу в зовнішніх відносинах, за винятком сфери спільної зовнішньої та безпекової політики та інших випадків, обумовлених Договорами. Вона ініціює щорічне та багаторічне планування діяльності Союзу з метою досягнення міжінституційних домовленостей. Складається із одного громадянина від кожної держави-члена (включаючи її Голову та Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, який виконує функції одного із заступників Голови), що призначаються Європейським парламентом строком на 5 років. Починаючи з 01.11.2014 р. Комісія складається із такої кількості членів, включаючи її Голову та Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, що відповідає 2/3 кількості держав-членів, якщо Європейська Рада одностайно не вирішить змінити цю кількість.

Комітет регіонів – дорадчий, неполітичний орган ЄС, що лобіює інтересів регіонів на загальноєвропейському рівні шляхом надання консультацій відповідним інституціям ЄС. Висновок Комітету з проблем розвитку регіонів, а також транскордонної співпраці направляється до Ради ЄС, Європейської Комісії та Європейського Парламенту та повинен ними братися

до уваги.

Лісабонський договір (неофіц. назва) – Договір про реформи, що вносить зміни до установчих договорів ЄС та Співтовариств (підписано 13.12.2007 р., набрав чинності 01.12.2009 р.), спрямований на зміцнення процедури ухвалення рішень в ЄС, консолідації внутрішньої демократії Союзу і європейської зовнішньої політики шляхом скасування т.зв. триопорової будови ЄС із створенням єдиної гомогенної міжнародної організації наддержавного типу – Європейського Союзу.

Маастрихтський договір (неофіц. назва) – договір, що вносить зміни до установчих договорів Співтовариств (укладено 07.02.1992 р., набув чинності 01.11.1993 р.), згідно з яким створено Європейський Союз – унікальне в історії людства інтеграційне об'єднання держав в економічній, зовнішньополітичній, військовій і правоохоронних сферах. У його першій статті (ст. А) дається оцінка історичної ваги цього документа, який «відзначає новий етап у процесі створення дедалі міцнішого союзу між народами Європи». Договір про ЄС передбачав нові напрями європейської інтеграції, а саме – створення економічного, валютного та політичного союзів, подальше реформування правового механізму європейських співтовариств та створення так званої триопорової будови ЄС, запровадження інституту громадянства ЄС.

Ніццький договір (неофіц. назва) – договір, що вносить зміни до установчих договорів ЄС та Співтовариств (підписано 26.12.2001 р., набрав чинності 01.02.2003 р.) та прийнятий з огляду на подальше розширення ЄС, основними положеннями якого є обмеження складу Комісії, розширення сфер, у яких законодавчі рішення приймаються кваліфікованою більшістю, визначення нової кількості голосів міністрів у Раді ЄС, реформування процедури тіснішої співпраці, систематизації прав і свобод індивідів у Хартії про основоположні права ЄС та визначенні ролі національних парламентів у ЄС.

Органи ЄС – основні та допоміжні установи ЄС, діяльність яких спрямована на досягнення цілей інтеграції; створюються на основі норм установчих договорів та актів інституцій ЄС, серед яких вирізняють керівні органи ЄС – інституції ЄС, допоміжні та інші органи ЄС. Термін «орган» у праві ЄС використовується в широкому значенні. До категорії «орган» відносяться також й ті частини організаційного механізму, які в деяких державах називаються установами (напр., Європейська агенція з захисту персональних даних) або публічними юридичними особами. Як правило, вони мають власну правосуб'єктність.

Президент Європейського Союзу – неофіційна назва Голови Європейської Ради, що обирається Європейською Радою строком на 2,5 роки з правом переобрання на один строк, який очолює Радута керує її роботою; забезпечує підготовку й послідовність роботи Європейської Ради у співпраці з Головою Комісії та на основі роботи Ради з загальних питань; докладає зусиль, що сприяють єднанню та консенсусу в Європейській Раді; звітує Європейському Парламентові після кожного засідання Європейської Ради; забезпечує на своєму рівні зовнішнє представництво Союзу в питаннях спільної зовнішньої та безпекової політики без шкоди повноваженням Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки.

Принцип верховенства права ЄС – один із основоположних принципів права ЄС, згідно з яким будь-яка норма права ЄС незалежно від форми її закріплення має вищу юридичну силу у національному правопорядку кожної держави-члена відносно будь-якої норми права такої держави.

Принцип прямого застосування права ЄС – один із основоположних принципів права ЄС, згідно з яким нормами права ЄС безпосередньо створюються права та обов'язки у правопорядках держав-членів без процедури їх імплементації (тобто без прийняття спеціальних законодавчих актів, якими норми права ЄС вводяться у дію у національному праві держав-членів).

Принцип прямої дії права ЄС – один із основоположних принципів права ЄС, згідно з яким права фізичних та юридичних осіб, надані їм нормами права ЄС, що мають пряме застосування (є самовиконуваними), можуть захищатися цими особами шляхом подання позовів до національних судів.

Принцип субсидіарності у праві ЄС – принцип функціонування Союзу, відповідно до якого у сферах, що не належать до його виключної компетенції, законодавчі органи Союзу здійснюють нормативне регулювання лише якщо та у такому обсязі, коли держави-члени не можуть належним чином досягти цілей запропонованого заходу на центральному, регіональному або місцевому рівнях, а натомість це більш ефективно здійснити на рівні Союзу з огляду на масштаби або результатизапропонованих заходів.

Прямі позови до Суду ЄС – позови, що безпосередньо подаються державами-членами, інституціями, фізичними або юридичними особами про захист прав та інтересів, гарантованих установчими договорами та іншими нормами права ЄС.

Рада ЄС (Рада Міністрів ЄС) – головний законодавчий орган ЄС, що виконує бюджетну, координаційну функцію та функцію з розробки політики ЄС, до складу якої входить один представник від кожної держави-члена на рівні міністра, що може брати зобов'язання та голосувати від імені уряду держави-члена, яку представляє. Рада засідає в різних конфігураціях залежно від питань, що стоять на порядку денному. Головування в усіх конфігураціях Ради, крім Ради з закордонних справ, здійснюють представники держав-членів на засадах рівномірної ротації.

Рахункова палата (Суд аудиторів) – одна із інституцій ЄС, що здійснює аудит бюджету Союзу, перевіряє звітність про всі надходження та видатки Союзу, усіх органів, служб та агенцій, заснованих Союзом, а також перевіряє, чи всі надходження отримано та чи всі видатки здійснено законно та правильно, чи було управління фінансами раціональним.

Регламент – нормативно-правовий акт, що має загальне застосування, є обов'язковим у повному обсязі та повинен прямо застосовуватися в усіх державах-членах ЄС.

Східне партнерство – політика ЄС, що має на меті зміцнення стосунків із 6-ма східними державами-сусідами ЄС: Азербайджаном, Білорусією, Вірменією, Грузією, Молдовою та Україною.

Суд Європейського Союзу – збірне поняття судових органів ЄС, яке охоплює Суд правосуддя ЄС, Загальний суд та спеціалізовані суди ЄС, що забезпечують дотримання законодавства у тлумаченні та застосуванні установчих договорів шляхом прийняття рішення у справах за позовами, які

подають держава-член, інституція, фізична або юридична особа; надання преюдиціальних висновків щодо тлумачення законодавства Союзу або чинності актів, ухвалених інституціями; прийняття рішень в інших справах, визначених установчими договорами. До складу Суду входить один суддя від кожної держави-члена. Судові допомагають Генеральні адвокати. Суддів та Генеральних адвокатів Суду та суддів Загального суду обирають з осіб, чия незалежність є поза сумнівом та які задовольняють вимоги, встановлені в статтях 253 та 254 Договору про функціонування Європейського Союзу. Їх призначають за спільною згодою урядів держав-членів строком на шість років з можливістю бути переобраними.

Третя країна – будь-яка країна, яка не є державою-членом ЄС.

Уніфікація законодавства (лат. unio facere – робити єдиним) – процес повного узгодження законодавства відповідних держав шляхом приведення їх до єдиної системи, однакових нормативів. У праві ЄС здійснюється за допомогою регламентів.

Хартія про основоположні права ЄС – нормативно правовий акт ЄС найвищої юридичної сили, укладений 07.12.2000 р. у формі рекомендаційного акту, а з набуттям чинності т.зв. Лісабонським договором 01.12.2009 р. – обов'язкового акту, що за юридичною силою відповідає установчим договорам ЄС. У систематизованому вигляді містить каталог основних прав і свобод фізичних та юридичних осіб, гарантувати які зобов'язані ЄС та держави-члени.

Література

1. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Під загальною редакцією Ю. Тищенко. – К. : Український незалежний центр політичних досліджень, 2004. – 312 с.
2. Актуальні проблеми європейської інтеграції: зб. статей з питань європейської інтеграції та права / за ред. Д. В. Ягунова. – Вип. 5 – Одеса : Фенікс, 2009. – 262 с. Укр., рос. та англ. мовами.
3. Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск восьмий / за редакцією Дмитра Ягунова. – Одеса : Фенікс, 2012. – 322 с. (укр. рос. та англ. мовами).
4. Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск сьомий / за редакцією Дмитра Ягунова. – Суми : ПП Кочубей Н. В., 2011. – 276 с. (укр. та рос. мовами).
5. Актуальні проблеми реалізації Плану дій Україна – ЄС : Зб. статей за результатами наук.-практич. конф. 9 лютого 2007 року, м. Одеса / За ред. В. М. Кривцової, Д. В. Ягунова // ОРІДУ НАДУ при Президентові України. – Одеса: Фенікс, 2007. – 315 с. Укр., рос. та англ. мовами.
6. Асоціація ЄС – Україна: що це дасть Вам. – К. : Представництво ЄС в Україні, 2012. – 19 с.
7. Вся Європа в Україні (журнал). 5/2012 сентябрь – октябрь. – 143 с.

8. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції/ Пер. з англійської / Дайнен Десмонд. – К. : «К.І.С.», 2006, – 696 с.
9. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права : Матеріали Венеціанської комісії, ОБСЄ / БДПЛ, ПАРЄ / За ред. Ю. Ключковського. – К. : ФАДА, ЛТД, 2008. – 340 с.
10. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 1. – 360 с.
11. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 2. – 280 с.
12. Європейські студії. Хрестоматія у 3-х томах / Мішуков О. В. (укладач). – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Том 3. – 316 с.
13. ЄС – Україна: Партнерство заради майбутнього. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2012. – 34 с.
14. Заболотный В. М. Новейшая история стран Европы и Северной Америки: Конец XX – начало XXI века : Учеб. пособие для студентов / В. М. Заболотный. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ООО «Издательство Астрель», 2004. – 494, [2] с. — (Вышая школа).
15. Зміни та побоювання: громадська думка в Україні – 2010. Результати опитування IFES у вересні 2010 р. – Washington, 2011. – 83 р.
16. Зовнішня політика України – 2009 : стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г. М. Перепелиці. – К. : ВД «Стилос», 2010. – 320 с.
17. Копійка В. В. Європейський Союз на сучасному етапі : структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.
18. Манжола В. А. Європейська безпека і Україна / В. А. Манжола, О. Л. Хилько. – К. : Знання, 2010. – 85 с.
19. Моніторинг незалежності суддів в Україні. 2008 рік. / За заг. ред. А. Алексєєва, Центр суддівських студій. – К. : Поліграф – Експрес , 2008. – 104 с.
20. Моніторинг візової політики країн Європейського Союзу. Аналітичний звіт. – Варшава, Фонд ім. Стефана Баторія, 2006. – 80 с.
21. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : «К.І.С.», 2005. – 145 с.
22. Путівник по програмах, що фінансуються Європейським Союзом в Україні. – К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2011. – 16 с.
23. Регіональна політика ЄС після його розширення: Аналітичні оцінки / Нац. ін-т стратегічних досліджень (Закарпатський філіал); Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні; Ред. колегія: О. С. Власюк, С. І. Мітряєва (голов, ред.), В. О. Приходько. – Ужгород: Вид-во «Ліра», 2004. – 244 с.: фото.
24. Рекомендації щодо законодавчого забезпечення конституційної, адміністративної та судової реформ // Центр політико-правових реформ, Програма сприяння Парламенту України. – К. : Заповіт, 2007. – 52 с.

25. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України: [І. Ф. Газізуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць [та ін.]; за ред. В. Мартинюка.; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: [Агентство «Україна»], 2009. – 84 с. – Кн.-переверт. (+ англ. версія)
26. Тищенко Ю. А. Громадянське суспільство в Україні та «політика ідентичності» / Ю. Тищенко, С. Горобчишина ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: [Агентство «Україна»], 2010. – 76 с. – Авт. зазнач. на звороті тит. арк.
27. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність / А. Тюшка. – К., 2007. – 214 с.
28. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст] : посіб. – К.: Ленвіт, 2012. – 64 с.
29. Україна в світі. Цікава статистика. Фонд Конрада Аденауера, 2011. – 90 с.
30. Этциони С. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям С. Этциони. – М., 2004. – С. 243-264.
31. International Review № 1 (13), березень 2010. Відносини Україна – ЄС: під тиском фінансово-економічної кризи. – К., 2010. – 28 с.
32. International Review № 3 (11), жовтень 2009. Відносини Україна – ЄС: в пошуках нової системи європейської безпеки. – К., 2009. – 63 с.
33. Energy roadmap 2050. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 – 20 p.
34. European Commission. Income and living conditions in Europe – Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. – 420 p.
35. European Commission. European Economy – 4/2012 – Public finances in EMU – 2012. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 – 327 p.
36. European Court of Auditors. Special Report No 14/2012. Implementation of EU hygiene legislation in slaughterhouses of countries that joined the EU since 2004. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 – 41 p.
37. European Court of Auditors. Special Report No 15/2012. Management of conflict of interest in selected EU Agencies. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. – 99 p.
38. European Ombudsmen, November 2012. Newsletter No. 19. European Union and the authors, Publications Office of the European Union, 2012. – 70 p.
39. European Union – Council. EU Guidelines Human Rights and International Humanitarian Law. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009 – 82 p.
40. National integrity system assessment. Ukraine 2011. TORO CreativeUnion, 2011. – 204 p.
41. Nottingham Trent University. Undergraduate Prospectus Entry 2013. NOTRE N91. United Kingdom. – 161 p
42. ÖSTERREICHISCH-UKRAINISCHE BEGEGNUNGEN. УКРАЇНСЬКО-АВСТРІЙСЬКІ ЗУСТРІЧІ. – Львів : ВНТЛ – КЛАСИКА, 2011. – 346 p.

43. Research EU. Results magazine. No 17, November 2012. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 – 47 p.
44. University College Plymouth StMark & St John. Postgraduate Prospectus 2013. – United Kingdom. – 104 p.
45. University of Reading. Reading – 2013, Postgraduate. Postgraduate and professional development programmes. – United Kingdom. – 268 p.
46. University College Plymouth StMark & St John. Undergraduate Prospectus 2013. – United Kingdom. – 156 p.
47. Glyndŵr University. UNDERGRADUATE PROSPECTUS 2013. – United Kingdom. – 195 p.

Інформаційні ресурси

Офіційні сайти ЄС:

1. Головний сервер Європейського Союзу EUROPA: <http://ec.europa.eu>
2. Рада Європейського Союзу: <http://ue.eu.int>
3. Європейський Парламент: <http://www.europarl.eu.int>
4. Європейська Комісія: <http://europa.eu.int/comm>
5. Суд Європейського Союзу: <http://www.curia.eu.int>
6. Європейський Суд Аудиторів: <http://www.eca.eu.int>
7. Європейський Центральний Банк: <http://www.ecb.int>
8. Економічний та соціальний комітет: <http://www.esc.eu.int>
9. Комітет регіонів: <http://www.cor.eu.int>
10. Європейський Інвестиційний Банк: <http://www.eib.eu.int>
11. Європейський омбудсмен: <http://www.euro-ombudsman.eu.int>
12. Європейський соціальний фонд:
http://europa.eu.int/comm/dgs/employment_social/index.htm
13. Офіс статистики Європейських Співтовариств: <http://europa.eu.int/comm/eurostat>
14. Агентства та установи: http://europa.eu.int/agencies/index_en.htm
15. Сторінка євро – <http://www.euro.ecb.int>
16. Генеральний директорат зовнішніх зв'язків: http://europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm
17. Представництво Європейської Комісії в Україні та Білорусі: <http://www.delukr.ec.europa.eu>

Українські сайти європейської тематики

1. Українсько-європейський консультативний центр з питань законодавства (UEPLAC): <http://www.ueplac.kiev.ua>
2. Інтерньюз Україна – офіційний перекладач нормативних актів ЄС у сфері інформаційно-комунікаційних технологій: <http://www.internews.ua>
3. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова: <http://www.uceps.com.ua>
4. Інститут євроатлантичного співробітництва: <http://www.ieac.org.ua>
5. Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України: <http://www.cpcfru.org.ua>
6. Фонд Європа XXI: <http://www.europexxi.kiev.ua>

